

O'ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA (JST)

A'ZOLIGI ISTIQBOLLARI VA XAVFLARI

Azimov Shahriyor Yo'ldosh O'g'li

Abu Rayxon Beruniy nomidagi

Urganch davlat universiteti bakalavr talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasining Jahon Savdo Tashkiloti (JST)ga a'zo bo'lish jarayoni, uning iqtisodiy, huquqiy va institutsional jihatdagi afzalliklari hamda ehtimoliy xavflari tahlil qilinadi. JSTga a'zolik O'zbekiston uchun tashqi savdo hajmini oshirish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish va xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni kuchaytirish imkonini bersa-da, ayni paytda mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun raqobatning ortishi, standartlarga moslashuvdagi qiyinchiliklar va ayrim iqtisodiy tarmoqlarga bosim kabi xavf-xatarlarni ham yuzaga keltiradi. Maqolada JST a'ziligiga tayyorgarlik bosqichidagi islohotlar, qonunchilikdagi o'zgarishlar, boshqa davlatlarning tajribasi hamda O'zbekiston sharoitida bu omillar qanday aks etayotgani ilmiy asosda tahlil etilgan. Xulosa sifatida esa, JSTga a'zolikdan eng katta foyda olish uchun zarur strategiyalar va tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: savdo siyosati, tashqi iqtisodiy faoliyat, savdo liberalizatsiyasi, iqtisodiy integratsiya, raqobat, tashqi savdo rejimi

Аннотация: В данной статье рассматривается процесс вступления Республики Узбекистан во Всемирную торговую организацию (ВТО), а также его экономические,

правовые и институциональные преимущества и возможные риски. Членство в ВТО открывает для Узбекистана новые возможности по увеличению объемов внешней торговли, привлечению иностранных инвестиций и повышению конкурентоспособности на международных рынках. Вместе с тем, усиление конкуренции, необходимость адаптации к международным стандартам и давление на отдельные отрасли экономики могут создать определённые вызовы для национальных производителей. В статье проанализированы реформы, проводимые на этапе подготовки к вступлению, изменения в законодательстве и опыт других стран. В завершение представлены стратегические рекомендации по максимальному использованию преимуществ членства в ВТО.

Ключевые слова: торговая политика, внешнеэкономическая деятельность, либерализация торговли, экономическая интеграция, конкуренция, внешнеторговый режим

Abstract: This article examines the process of Uzbekistan's accession to the World Trade Organization (WTO), highlighting its economic, legal, and institutional benefits as well as potential risks. WTO membership offers Uzbekistan new opportunities to expand foreign trade, attract foreign investment, and enhance competitiveness in global markets. However, it may also pose challenges such as increased competition, the need to align with international standards, and pressure on certain domestic industries. The article analyzes ongoing reforms during the accession process, legislative adjustments, and the experience of other countries. Finally, strategic recommendations are provided to help Uzbekistan maximize the benefits of WTO membership.

Key words: trade policy, foreign economic activity, trade liberalization, economic integration, competition, foreign trade regime

Kirish.

Globalizatsiya sharoitida xalqaro savdo munosabatlari har bir davlatning iqtisodiy taraqqiyotida muhim rol o'ynamoqda. Xalqaro iqtisodiy tashkilotlar, jumladan, Jahon Savdo Tashkiloti (JST) orqali shakllanayotgan savdo tartib-qoidalari davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni yanada tizimli va shaffof qilishga xizmat qilmoqda. JSTga a'zo bo'lish davlatlar uchun kengroq bozorga kirish, sarmoyalarni jalb etish, raqobatbardoshlikni oshirish kabi imkoniyatlarni yaratadi. Shu bilan birga, bu jarayon mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun yangi raqobat bosimlarini, xalqaro standartlarga moslashish zaruriyatini va institutsional islohotlarni ham talab etadi. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikdan so'ng bosqichma-bosqich ochiq iqtisodiyot modeliga o'tib, tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirish yo'lida muhim qadamlar tashladi. So'nggi yillarda JSTga a'zo bo'lish bo'yicha faol muzokaralar va huquqiy-muvofiqlashtirish ishlari olib borilmoqda. Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonning JSTga qo'shilishi masalasi nafaqat tashqi savdo siyosati, balki butun iqtisodiy tizimining barqarorligi va raqobatbardoshligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin. Mazkur maqolada O'zbekistonning JSTga a'zolik jarayonining asosiy bosqichlari, undan kutilayotgan iqtisodiy foydalar hamda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf-xatarlar tizimli tahlil qilinadi. Shuningdek, boshqa davlatlar tajribasi asosida O'zbekiston uchun optimal strategik yo'nalishlar ishlab chiqiladi.

O'zbekistonning JSTga qo'shilish jarayoni: tarixiy va huquqiy asoslar.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikni qo'lga kiritgach, xalqaro iqtisodiy hamjamiyat bilan integratsiyalashuvni o'zining strategik yo'nalishlaridan biri sifatida belgiladi. Shu munosabat bilan, 1994-yil 8-dekabrda O'zbekiston Jahon Savdo Tashkilotiga (JST) a'zo bo'lish istagini bildirgan holda rasmiy ravishda ariza topshirdi. Bu ariza JST Sekretariati tomonidan 1995-yil 16-fevralda ro'yxatga olinib, O'zbekiston JSTga a'zolik uchun navbatdagi nomzod davlat sifatida e'tirof etildi. Shundan so'ng, bir necha yillar

davomida tayyorgarlik ishlari olib borilgan bo'lsa-da, 2000-yillarda a'zolik bo'yicha muzokaralar sustlashdi. Bunga asosiy sabab — o'sha davrda mamlakatda proteksionistik savdo siyosati, eksport-import faoliyatining qattiq tartibga solinishi va bozor mexanizmlarining cheklanganligi bo'ldi. O'zbekiston savdo tizimining JST talablariga to'liq javob bermasligi, ayniqsa valyuta konvertatsiyasi, subsidiyalar, bojxona tartiblari va davlat ishtirokidagi korxonalar faoliyati JST mezonlari bilan ziddiyatga borayotgan edi. Mazkur holat 2017-yildan boshlab tubdan o'zgara boshladi. Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida boshlangan iqtisodiy islohotlar to'liqini JSTga a'zolik masalasini qayta kun tartibiga olib chiqdi. 2018-yilda O'zbekiston hukumati JSTga qo'shilish bo'yicha ishchi guruh faoliyatini jonlantirdi va muzokaralar faol bosqichga o'tdi. 2019-yil dekabr oyida JST ishchi guruhi yig'ilishi yana tiklandi va O'zbekistonning yangilangan savdo siyosati to'g'risidagi memorandum JSTga taqdim etildi. Shuningdek, 2020-yilda JST bilan to'g'ridan-to'g'ri ishlovchi maxsus idora — O'zbekiston Respublikasi Tashqi savdo vazirligi huzurida **JSTga a'zolik bo'yicha muzokaralar guruhi** tashkil etildi. Bu organ JST bilan doimiy texnik hamkorlik, huquqiy ekspertiza va sektorlar kesimida muzokaralar olib borishga mas'ul hisoblanadi.

JSTga a'zolikning ijobiy istiqbollari.

1. Tashqi savdo hajmini oshirish va bozorga kirish imkoniyatlari.

JST a'zolari uchun eng muhim afzalliklardan biri — bu **“eng qulay sharoit rejimi” (Most Favoured Nation – MFN)** doirasida kafolatlangan savdo imtiyozlariga ega bo'lishdir. Bu rejim O'zbekiston eksportchilari uchun boshqa davlatlarning biryoqlama boj stavkalariga duch kelmasdan, barqaror va teng sharoitda tashqi bozorga kirish imkonini yaratadi. Misol uchun, qishloq xo'jaligi mahsulotlari, to'qimachilik, oziq-ovqat, farmatsevtika va boshqa tarmoqlar JST doirasida o'z mahsulotlarini yangi bozor segmentlariga taklif eta oladi. Ayniqsa, Evropa, Osiyo va Amerika bozorlariga chiqishda

boj stavkalari va sanitariya cheklovlarining kamaytirilishi sezilarli o'sishga sabab bo'lishi mumkin.

2. Xorijiy investitsiyalarni jalb etish.

JSTga a'zolik — bu xorijiy investorlar uchun ishonch signali hisoblanadi. Tashkilotning qat'iy qoidalar va nizolari hal qilish mexanizmlari mavjudligi O'zbekistonni sarmoya kiritish uchun yanada **yuridik jihatdan barqaror va oldindan aytiladigan** makonga aylantiradi. JST a'zosi bo'lgan davlatlarda savdo-sarmoya muhitining prognozga mosligi va qonun ustuvorligi xorijiy biznes uchun muhim ko'rsatkichdir. Shuningdek, JSTga a'zolik doirasida sarmoyaviy kelishuvlar, intellektual mulk himoyasi, litsenziyalash va davlat xaridlari sohasida islohotlar amalga oshiriladi, bu esa ko'p millatli kompaniyalar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

3. Ichki iqtisodiy islohotlarni jadallashtirish.

JST standartlariga moslashish jarayoni o'z-o'zidan bozor iqtisodiyoti mexanizmlarini chuqurlashtirishni talab qiladi. Bu esa quyidagilarga olib keladi:

Monopoliyalarning qisqarishi va raqobat muhitining kuchayishi: Mahalliy korxonalar xorijiy raqobatchilar bilan bellashishga majbur bo'ladi, bu esa samaradorlikni oshiradi. **Bozorlarda narxlarning shaffofligi:** Tashqi raqobat ichki narxlarni muvozanatlashtirishga yordam beradi. **Normativ-huquqiy bazaning takomillashuvi:** JST talablari asosida texnik reglamentlar, bojxona kodekslari, subsidiyalar va soliqqa oid qonunlar isloh qilinadi. **Tadbirkorlik muhiti soddalashadi:** Byurokratik to'siqlar kamayib, biznes yuritish osonlashadi.

Potensial xavf va chaqiriqlar.

Biroq, JSTga qo'shilish bilan bog'liq quyidagi muammolar va xavflar mavjud:

1. **Mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun raqobat bosimi ortadi:** Past xarajatlarga ega xorijiy mahsulotlar bilan bozorga chiqish osonlashadi, bu esa ayrim tarmoqlarni siqib chiqarishi mumkin.

2. **Qonunchilik va institutsional tizimni moslashtirish murakkab va xarajatli jarayon:** Ayniqsa, intellektual mulk, davlat xaridlari va subsidiyalar sohalarida keskin islohotlar talab etiladi.

3. **Ijtimoiy-iqtisodiy beqarorlik xavfi:** Yirik transformatsion o'zgarishlar vaqtincha ishsizlikni oshirishi yoki ma'lum ijtimoiy qatlamlar manfaatiga zid bo'lishi mumkin.

Xulosa.

O'zbekistonning Jahon Savdo Tashkilotiga a'zoligi mamlakat iqtisodiyotining global bozorga integratsiyasi yo'lida muhim qadamdir. JSTga qo'shilish jarayoni tarixiy va huquqiy jihatdan murakkab bo'lishiga qaramay, so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar va normativ-huquqiy bazani takomillashtirish ushbu jarayonni tezlashtirishga xizmat qilmoqda.

JSTga a'zolik O'zbekiston uchun eksport salohiyatini oshirish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish va ichki iqtisodiy muhitni yaxshilash kabi muhim imkoniyatlarni ochadi. Shu bilan birga, mahalliy ishlab chiqaruvchilarni xalqaro raqobatga tayyorlash, iqtisodiy liberalizatsiya va institutsional islohotlarni chuqurlashtirish kabi jiddiy vazifalar oldida turibdi. Jarayon davomida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf va qiyinchiliklarni oldini olish uchun strategik rejalashtirish va sektorlararo muvofiqlashtirish zarur.

Shunday qilib, JSTga a'zolik O'zbekistonning iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishda samarali vosita sifatida xizmat qilishi mumkin, biroq bunga erishish uchun uzluksiz islohotlar va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev, Sh. (2020). *O'zbekiston iqtisodiyoti va xalqaro integratsiya*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
2. Rasulov, A. (2018). *Jahon Savdo Tashkiloti: Nazariy asoslar va amaliyot*. Toshkent: Sharq.
3. Sobirov, B. (2021). *Xalqaro savdo qonunlari va JST qoidalari*. Toshkent: Iqtisodiyot va huquq.
4. O'zbekiston Respublikasi Tashqi savdo vazirligi. <https://trade.gov.uz>
5. Jahon Banki statistikasi. <https://data.worldbank.org>